

Dr hab. Anna Bokszczanin, prof. UO
Kierownik Katedry Społecznej Psychologii Klinicznej
Uniwersytet Opolski
Instytut Psychologii
Pl. Staszica 1
45-052 Opole
e-mail: abok@uni.opole.pl
tel. 077 4527370

Opole, dn. 14.05.2021

**Recenzja osiągnięcia naukowego, dorobku naukowego oraz działalności dydaktycznej
i organizacyjnej
dr Agaty Dębowskiej**
**w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie
psychologia, prowadzonym przez Radę Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS**

Życiorys zawodowy

Pani dr Agata Dębowska po uzyskaniu licencjatu z filologii angielskiej w 2005 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu kontynuowała studia w Wielkiej Brytanii. Najpierw zdobyła licencjat z psychologii a następnie, w 2011 roku tytuł magistra psychologii na University of Huddersfield. Również tytuł doktora w zakresie psychologii uzyskała w Wielkiej Brytanii na University of Huddersfield w 2014 roku. Funkcję promotora rozprawy doktorskiej, pt. *The Role of Psychopathy and Childhood Experiences in Rape Myth Acceptance in a Sample of Prisoners and Non-Prisoners* pełnili prof. Daniel Boduszek i dr Susanna Kola-Palmer. Aktualnie, dr Dębowska jest zatrudniona w SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym, Wydział Zamiejscowy w Poznaniu, na stanowisku adiunkta oraz jako wykładowca na University of Sheffield. Wcześniejsze miejsca pracy naukowej i dydaktycznej to Liverpool John Moores University, University of Chester oraz University of Huddersfield.

Ocena osiągnięcia naukowego

Zgodnie z wymogami *Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce* (Ust z dn. 20 lipca 2018 roku), jako osiągnięcie naukowe do nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia, pani dr Agata Dębowska przedstawiła zbiór sześciu publikacji naukowych zatytułowany *Przemoc wobec kobiet i dzieci*. Są to prace wieloautorskie, w których habilitantka jest pierwszym autorem w 5 publikacjach oraz drugim autorem w jednej publikacji. Wszystkie

przedstawione artykuły zostały opublikowane w prestiżowych czasopismach dotyczących przemocy i zachowań prewencyjnych (Impact Factor od 1.94 do 5.03), co świadczy o wysokim poziomie naukowym przyjętych do druku prac. Z załączonych deklaracji współautorów artykułów wynika, że we wszystkich przedstawionych do osiągnięcia naukowego pracach dr Dębowska uczestniczyła w większości etapów procesu badawczego, tzn. etapie projektowania badań, starania się o fundusze, zbierania danych, analiz statystycznych, wprowadzania danych, przeglądu literatury, interpretacji danych, przygotowania manuskryptu i końcowej recenzji manuskryptu. Na tej podstawie można uznać że wkład Habilitantki w pracę nad wyodrębnionymi z dorobku publikacjami był znaczący, aczkolwiek Habilitantka nie podała procentowego udziału swojego wkładu w te publikacje.

Opisane w Autoreferacie osiągnięcie naukowe zostało podzielone na trzy obszary tematyczne.

1) Pierwszy obszar został zatytułowany *Przekonania wspierające przemoc ze względu na płeć*. Ze względu na duży zakres rozpowszechnienia przemocy wobec kobiet na świecie podjęta problematyka jest ważna i aktualna. Jak podaje Habilitantka 60% kobiet na świecie doświadcza różnych form przemocy ze strony swojego partnera. Szczególną rolę w utrzymywaniu tego stanu rzeczy odgrywają postawy wspierające przemoc. W artykule „Psychosocial correlates of attitudes towards male sexual violence in a sample of financial crime, property crime, general violent, and homicide offenders” dr Dębowska wraz z zespołem podjęła się dokonania oceny nasilenia postaw wspierających przemoc seksualną wobec kobiet oraz wyodrębnienia czynników środowiskowych i osobowościowych, które są związane z postawami wspierającymi przemoc. Przebadano 1126 więźniów osadzonych w polskich więzieniach. Wyniki badania okazały się zaskakujące gdyż ujawniły, że największe nasilenie postaw wspierających przemoc seksualną stwierdzono w grupie mężczyzn skazanych za przestępstwa przeciwko mieniu (w porównaniu z zabójcami, przestępcami z użyciem przemocy i przestępcami finansowymi). W interpretacji tego wyniku autorzy odnoszą się do zawodności bazowania na stereotypach odnoszących się do charakterystyki sprawcy przemocy seksualnej. Ponadto w tym badaniu pokazano, że istotnymi predyktorami postaw wspierających przemoc seksualną u mężczyzn było doświadczenie molestowania w dzieciństwie, psychotypyczne rysy osobowości i prizonizacja.

Przedstawiony artykuł został przeprowadzony na dużej i trudnej do badania próbie mężczyzn. Pomysł badawczy i sposób przeprowadzenia badań jest oryginalny i dobrze osadzony w literaturze przedmiotu. Z całą pewnością wyniki tych badań powinny mieć odzwierciedlenie w budowie programów prewencyjnych i interwencyjnych w zakładach

karnych, na co zwracają uwagę autorzy. Słabsza strony opracowania to brak dogłębnej interpretacji otrzymanych wyników.

Do problematyki postaw wobec przemocy ze względu na płeć odnosi się także kolejny przedstawiony do recenzji artykuł pt. „Gender-based violence-supportive cognitions in adolescent girls and boys”. W tej pracy badano związki między ekspozycją na przemoc w dzieciństwie a postawami wobec przemocy. Uczestnikami badania były dorastające dziewczęta (n = 661) i chłopcy ze Wschodnich Karaibów, wysp Barbadosu i Grenady. Wyniki badania pokazały, że w grupie chłopców doświadczenia wiktymizacji były silnie i dodatnio powiązane z postawami akceptacji męskiej przemocy fizycznej w rodzinie; w grupie dziewcząt zauważono natomiast dodatni związek doświadczeń maltretowania z normami społecznymi dotyczącymi przemocy fizycznej. Również w tym artykule Habilitantka podkreśla konieczność zastosowania wyników badania w strategiach zapobiegania przemocy w środowisku młodzieży ze Wschodnich Karaibów.

Walorem tego badania jest próba badawcza pochodząca z odległego od Europy regionu świata, w którym odnotowuje się bardzo wysokie wskaźniki przemocy wobec kobiet. Niezwykle ważne jest także badanie postaw i doświadczeń przemocy wśród adolescentów, osób wobec których działania prewencyjne są niezbędne oraz będą najbardziej obiecujące. Również testowanie oryginalnego modelu strukturalnego, wsparcie funduszami UE stanowią atut badania. Wyniki zostały przedstawione w sposób jasny w oparciu o trafnie dobrane metody analizy. Na podkreślenie zasługuje część przeglądowa rzetelnie zaprezentowanych danych i właściwej literatury dotyczącej przemocy na Karaibach.

Z kolei słabszą stroną obu przedstawionych publikacji jest przekrojowy charakter badań, co sprawia że związki przyczynowo skutkowe omawianych zjawisk pozostają w sferze domysłów. Obydwa przedstawione do oceny artykuły należy uznać za oryginalny i znaczący wkład Habilitantki w wiedzę odnoszącą się do postaw wobec przemocy. Zastosowano oryginalną metodologię. Badania zostały przeprowadzone z należyтым staraniem o stronę etyczną.

2) Drugi obszar tematyczny został zatytułowany *Profilowanie przemocy wobec dzieci*. Również ten temat badawczy uważam za bardzo ważny ze względu na duże rozpowszechnienie zjawiska maltretowania dzieci w różnych krajach świata. Podstawą tej części osiągnięcia naukowego pani dr Agaty Dębowskiej były trzy opublikowane artykuły: „What do we know about child abuse and neglect patterns of co-occurrence? A systematic review of profiling studies and recommendations for future research”, “Profiles and behavioral consequences of child abuse among adolescent girls and boys from Barbados and

Grenada” oraz “Child abuse and neglect profiles and their psychosocial consequences in a large sample of incarcerated males”.

Pierwszy artykuł miał na celu usystematyzowanie wzorców maltretowania dzieci w różnych populacjach i pokazanie interakcji z funkcjonowaniem psychospołecznym. Metodologia badania CAN (utajonych klas) w tym kontekście jest nowatorska gdyż pozwoliła na identyfikację szczególnych grup maltretowanych jednostek. Autorzy w tym przeglądzie stwierdzili niespójność wyników, co do liczby klas przemocy maltretowania wobec dzieci. W większości badań zidentyfikowano grupę dzieci, która była poddana przemocy wielokrotnej (*poly-victimisation*) oraz grupę o niskim stopniu wykorzystywania. Ta ostatni była najbardziej liczna i ponosząca najmniejsze konsekwencje psychofizyczne. Najwięcej problemów behawioralnych stwierdzono u osób z grupy dzieci wielokrotnie krzywdzonych. Badanie pozwoliło na stworzenie zestawu ośmiu praktycznych rekomendacji dla przyszłych badaczy problemu oraz pięć rekomendacji odnoszących się do konsekwencji maltretowania. Te wskazówki uważam za bardzo użyteczne gdyż pokazują istniejące luki i obszary do dalszych badań, jak np. badanie grup ofiar przemocy ze względu na płeć. Wskazówki dla praktyków zajmujących się pracą z ofiarami przemocy wydają się również bardzo użyteczne, gdyż pokazują min, np. na różne konsekwencje przemocy (internalizacyjne vs eksternalizacyjne) w zależności od rodzaju doświadczanej przemocy (grupy).

Celem kolejnego artykułu była identyfikacja grup młodzieży, które są szczególnie narażone na bycie ofiarami przemocy i stworzenie ich profili (fizycznych, emocjonalnych i seksualnych) w rodzinie i poza nią. W badaniu uczestniczyli adolescenty (1351 osób; wiek 9-17 lat) z Barbadosu i Grenady. Autorzy zidentyfikowali trzy utajone klasy wśród chłopców i cztery wśród dziewcząt. Młodzież, która doświadczyła wysokiego poziomu różnych form przemocy była znacznie bardziej skłonna do angażowania się w akty przemocy i wrogie zachowanie w przeciwieństwie do grupy, która doświadczyła przemocy w małym stopniu. Wyniki badania ujawniły szczegółowe (niepokojąco wysokie) statystyki maltretowania młodzieży w rodzinie i poza rodziną, w zależności od rodzaju doświadczanej przemocy. Autorzy zwrócili uwagę na duże rozpowszechnienie przemocy fizycznej wobec badanych chłopców zarówno w rodzinie, jak i poza nią. Ujawniono także, że przemoc emocjonalna stosowana wobec dzieci na Barbadosie i Grenadzie, to niezwykle poważny i zaniżany we wszelkich oficjalnych statystykach problem (dotyczy 65% dziewcząt i 65% chłopców). Uzyskane w badaniu wyniki były dyskutowane i interpretowane w odniesieniu do oficjalnych danych Rządowych i danych WHO. Istotna jest świadomość badaczy odnośnie ograniczenia

wnioskowania związanego z przyjętą metodologią, np. brakiem zastosowania wystandaryzowanych narzędzi badawczych.

Głównym celem kolejnego badania było zajęcie się identyfikacją profili krzywdzenia i zaniedbywania w dzieciństwie wśród dorosłych sprawców przestępstw. Konsekwentnie wykorzystano metodę analizy klas latentnych (LCA). Oceniano również związki pomiędzy zidentyfikowanymi grupami a kryteriami zewnętrznymi, np. samooceną i cechami psychopatycznymi. Analizowano dane zebrane od 1261 mężczyzn osadzonych w zakładach karnych. Większość skazanych doświadczyła maltretowania w dzieciństwie (przemocy emocjonalnej i fizycznej), 40% doświadczyło zaniedbania. Ponadto wyniki tego badania ujawniły trzy klasy skazanych ze względu na doświadczenia maltretowania w dzieciństwie, jego rodzaj i nasilenie.

Atuty opisanych powyżej badań to duże próby badawcze, pomysłowa metodologia, badania trudnodostępnych respondentów w odległych zakątkach świata, wrażliwość na różnice kulturowe i różnice płci. W

3) Ostatnia część osiągnięcia dr Dębowskiej została zatytułowana *Zapobieganie przemocy ze względu na płeć* odnosząc się do opublikowanego artykułu „Prosocial video game as an intimate partner violence prevention tool among youth: A randomised controlled trial”.

Celem tego opracowania było testowanie gry video, JESSE, specjalnie zaprojektowanej w celu ograniczenia przemocy uwarunkowanej płcią wśród młodych ludzi. Gra miała charakter prospołeczny. Oczekiwano zwiększenia reaktywności poznawczej (empatii) oraz wrażliwości wobec ofiar przemocy doznanej od partnera. Gra była testowana wśród młodzieży w szkołach na Barbadosie. Uczestnicy byli losowo przypisani do grupy eksperymentalnej (prospołecznej gry wideo) lub kontrolnej (standardowy program szkolny). Zauważono znaczny wzrost afektywnej reakcji u młodzieży z grupy eksperymentalnej. Wyniki tego badania były obiecujące i potwierdzające skuteczność gry JESSE, którą można wykorzystać w placówkach edukacyjnych.

Podsumowując tę część osiągnięcia należy podkreślić ukierunkowanie Habilitantki nie tylko na teoretyczne ale także praktyczne wdrożenie wyników prowadzonych badań, które można wykorzystać w interwencjach ograniczających przemoc wśród młodzieży. Chociaż sam pomysł i projekt gry wideo był dziełem współautorki artykułu, wkład dr Agaty Dębowskiej w realizację artykułu został uznany za znaczący (por. Declaration of Co-Authorship Prof. Minhua Eunice Ma).

W mojej ocenie, przedstawione osiągnięcie naukowe dr Dębowskiej posiada charakter spójnej całości. Pierwsza część dotyczy postaw wobec przemocy kobiet i dzieci, część druga

dotyczy własnych doświadczeń dzieci i młodzieży z przemocą. Trzecia część dopełnia tego obrazu wskazując możliwość prowadzenia skutecznych interwencji psychologicznych w celu zmiany postaw wobec przemocy wśród dzieci i młodzieży. Do najważniejszych naukowych walorów przedstawionego cyklu prac można zaliczyć:

- podejmowanie trudnych psychologicznie i metodologicznie tematów dotyczących maltretowania i wykorzystywania seksualnego dzieci. Ten rodzaj badań, związany często z doświadczeniami przez badanych traumy, wymaga szczególnie wysokich kompetencji badawczych i dużej wrażliwości na cierpienie najmłodszych;
- dobre osadzenie rozpatrywanych problemów w psychologicznych teoriach naukowych; aktualna wiedza dotycząca nasilenia różnych aspektów przemocy wśród dzieci i młodzieży;
- uzyskanie wielu ważnych wyników badań, jak np. identyfikacja predyktorów postaw wspierających przemoc seksualną; identyfikacja grup młodzieży, które są szczególnie narażone na bycie ofiarami przemocy i stworzenie ich psychologicznych profili; wykazanie skuteczności prospołecznych gier video w zwiększaniu empatii młodzieży wobec ofiar przemocy;
- badanie dużych grup respondentów, trudno dostępnych, wymaga dużego wysiłku organizacyjnego;
- nowoczesna i pomysłowa metodologia badań, np. klas utajonych CAN w badaniach dzieci i młodzieży szkolnej oraz osadzonych w zakładach karnych;
- prowadzenie badań w odległych od Europy miejscach na świecie gdzie panuje wysokie zagrożenie przemocą; takie badania są bardzo wartościowe szczególnie w kontekście wiedzy gromadzenia wiedzy międzykulturowej, jak i dla lokalnej społeczności;
- duża świadomość potrzeby praktycznego przełożenia wyników badań w populacji, w których badania są wykonywane;
- wytyczanie nowych kierunków w badaniach nad przemocą wobec dzieci i młodzieży;

Należy również zwrócić uwagę na słabsze strony recenzowanych publikacji, do których można zaliczyć, min. korelacyjny charakter prowadzonych badań, brak dogłębnej interpretacji niektórych wyników, czy też posługiwanie się niewystandaryzowanymi narzędziami badawczymi. Jednakże, autorzy artykułów są w pełni świadomi ograniczeń swoich badań i we wszystkich publikacjach słabe strony badań są skrupulatnie odnotowywane.

Ocena dorobku naukowego

Dorobek naukowy dr Agaty Dębowskiej należy uznać za znaczący. Po doktoracie Habilitantka opublikowała 40 wieloutorskich prac naukowych w tym 32 artykuły z listy JCR. Również w pracach opublikowanych, jako dorobek naukowy Habilitantka nie podaje swojego

procentowego wkładu w te publikacje. Występuje w nich najczęściej jako drugi lub trzeci autor, co można interpretować jako uznanie dla osoby, która wnosi istotny wkładu w te publikacje. Sumaryczny IF wszystkich opublikowanych po doktoracie prac wynosi 71.638, liczba cytowań w bazie Scopus wynosi 426. Powyższe wskaźniki należy ocenić jako bardzo wysokie. Opublikowane prace dotyczą w dużej części, problematyki psychopatii. Autorka wraz zespołem zaproponowała nowy model psychopatii, który poddano empirycznej weryfikacji. W kolejnych badaniach w nurcie tematycznym społecznej identyfikacji kryminalnej i zdrowia psychicznego wykazano wysoki odsetek myśli i prób samobójczych wśród młodocianych przestępców. Zaś w badaniach podłużnych, prowadzonych wśród polskich studentów czasie pandemii COVID-19 wykazano istotny wzrost lęku, depresji i stresu w tej populacji. Kolejne osiągnięcie zespołu dr Dębowskiej to opracowanie Zintegrowanego Modelu Kryminalnej Identyfikacji Społecznej oraz Skali Kryminalnej Tożsamości Społecznej.

Dr Agata Dębowska pełniła (i nadal pełni) rolę kierownika lub członka konsorcjum badawczego w kilku międzynarodowych i krajowych (w Wielkiej Brytanii i w Polsce) projektach naukowych. Brała również udział w pracach kilku zespołów w tworzeniu narzędzi pomiarowych z zakresu psychologii kryminalnej/ sądowej. Podsumowując, dorobek naukowy Habilitantki zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę.

Przegląd tej części Autoreferatu nie pozostawia wątpliwości, że pani dr Agata Dębowska posiada wysokie kompetencje w zakresie pracy w zespołach naukowców realizujących projekty na najwyższym światowym poziomie. Niedosyt pozostawia brak w dorobku naukowym oryginalnych prac, jedynie własnego autorstwa, które mogłyby pokazać charakterystykę jej osobowości naukowej i oryginalność sposobu myślenia.

Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Działalność dydaktyczną i organizacyjną pani dr Agaty Dębowskiej należy ocenić pozytywnie. Habilitantka pełni funkcję promotora w pięciu przewodach doktorskich, jako promotor pomocniczy wypromowała jednego doktora. W zakresie popularyzacji nauki jest współautorkę 2 artykułów oraz wygłosiła 7 wykładów na uniwersytetach w Polsce, Niemczech i Wielkiej Brytanii. Wraz z zespołem prezentowała wyniki swoich badań na wielu konferencjach naukowych.

Dr Dębowska jest członkinią rady redakcyjnej w dwóch czasopismach międzynarodowych, w tym *Frontiers in Psychology (Forensic and Legal Psychology section)*. Recenzuje artykuły dla kilkunastu czasopism. Ma na swoim koncie kilka nagród za działalność naukowo-dydaktyczną. W zakresie dydaktyki zajmuje się nauczaniem głównie takich

przedmiotów, jak psychologia przemocy i metodologia badań psychologicznych. Należy docenić, iż Habilitantka uczestniczyła w wielu warsztatach i treningach, w celu podnoszenia swoich kompetencji zawodowych, w tym dotyczących metodologii badań i statystyki.

Konkluzja

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że **przedstawiony do recenzji dorobek naukowy oraz działalność organizacyjna i dydaktyczna dr Agaty Dębowskiej spełniają wymagania związane z nadaniem stopnia doktora habilitowanego. Wskazane osiągnięcie naukowe zatytułowane *Przemoc wobec kobiet i dzieci*, przedstawione jako sześć wieloautorskich publikacji, spełnia kryterium stanowienia istotnego wkładu do wiedzy psychologicznej.** Sformułowane przeze mnie uwagi i zauważone słabsze strony dorobku naukowego i Autoreferatu, mają charakter szczegółowy, marginalny i polemiczny. Nie są więc istotne dla oceny przedstawionego dorobku. Całość przedstawionego dorobku potwierdza wysokie kompetencje dr Agaty Dębowskiej do pełnienia roli samodzielnego pracownika naukowego.

Anna Bokszczanin

